

Populismes d'esquerres

Es populismes s'han mostrat habitualment esquiats a les anàlisis dels especialistes. Resulta difícil establir conclusions generals, ja que inclouen casos i fenòmens molt diversos. Hi ha populismes europeus de dretes vinculats a la qüestió de la immigració i a pressupòsits antiliberals i antidemocràtics (presentes a França, Dinamarca, Suècia, Finlàndia, Àustria, Alemanya, etc.), i populismes d'esquerres, visibles en estats del sud d'Europa (Grècia, Itàlia, Espanya) i de l'Amèrica Llatina (l'Argentina, Veneçuela, Bolívia, l'Equador). També hi ha populismes de moviment i lògica d'oposició, i populismes de partits i lògica de govern. I de vegades els primers evolucionen cap als segons, els quals també canvien amb el temps (la seqüència Perón-Menem-Kirchner en el peronisme argentí resulta paradigmàtic de la capacitat de canvi de polítiques).

Així, sempre serà més adient parlar de populismes, en plural, que de populisme. En relació amb els "d'esquerres", ¿quins són els seus referents teòrics i quins són els principals elements que els conformen? Posats a triar només un referent contemporani podem citar el nom d'Ernesto Laclau, el qual, des de reflexions crítiques de caràcter antiautoritari sobre les societats occidentals, estableix premisses per a una "alternativa democràtica", visualitzada sobretot en alguns casos llatinoamericans.

A partir de l'experiència comparada, alguns elements que semblen caracteritzar el populisme d'esquerres serien:

- Sorgeixen més fàcilment en contextos de crisi, frustració i descontentament polític i social. Expressen un malestar de la societat, especialment de les classes populars.

- Mostren més dificultats de desenvolupament en societats estructurades al voltant de defenses sòlides dels drets humans i dels procediments de garantia de les democràcies liberals.

- Ofereixen un discurs molt simplificat de la realitat. Poques categories i molt genèriques, presentades en termes d'antagonisme social.

- Critiquen el conjunt de la classe política institucional, tant la del govern com la de l'oposició. Els acusa de corruptes i de defensar bàsicament els seus interessos.

- Antagonisme elit-poble. Enaltiment del "poble", "la gent" o "la ciutadania", presentats com a realitats fonamentalment homogènies i virtuoses en contrast amb unes elits polítiques i econòmiques egoistes i perverses.

- Construcció d'un nacionalisme popular davant dels poders interns i internacionals (especial-

FERRAN REQUEJO

CATEDRÀTIC DE CIÈNCIA POLÍTICA, UPF

ment a l'Amèrica Llatina). Patriotisme del poble o de la nació.

- Concepció de la política com a expressió de la "voluntat general del poble". Quan les societats civils estan més estructurades i hi ha diversitat d'actors, es donen relacions ambivalents amb els valors i les institucions de les democràcies liberals (l'Argentina). Quan estan més desarticulades i amb escassetat d'actors rellevants, es justifiquen pràctiques autoritàries, malgrat que, òbviament, no es formulen així, sinó com a pràctiques "democràtiques" (Veneçuela, Bolívia).

- Teoria molt simplificada de la democràcia. Defensa de "democrà-

- Quan es tracta d'un moviment no institucional, predomini de propostes sense gaire vocació de realisme (en el cas de Podem, alguns exemples del seu *Programa col·laboratiu*: renda bàsica universal, prohibició d'acomiadaments de les empreses amb beneficis, referèndums abans de les privatitzacions, desprofessionalització de la política, salaris màxims no superiors al salari mitjà, eliminació de privilegis fiscals de l'Església catòlica, eliminació de subvencions a l'ensenyament privat i concertat, derogació del pla de Bolonya, pressupostos participatius obligatoris en tots els àmbits de l'administració –local, autonòmica, estatal i europea–, referèndum per sortir de l'OTAN).

- Quan del moviment no institucional es passa a una lògica més de partit i de govern, predomini de discursos legitimadors molt més abstractes i políticament ambigus.

- Polítiques exteriors poc dissenyades, més enllà de les relacions amb altres casos d'afinitat ideològica.

Sobre el populisme de fa un segle a Catalunya, resulta reveladora la crònica que Gaziell va fer d'un important míting d'Alejandro Lerroux, líder del Partit Republicà Radical, realitzat a La Casa del Pueblo de Barcelona la tardor del 1910 (qualsevol persona interessada en les cròniques de l'actualitat política crec que hauria de tenir com a lectura obligatòria les narracions del *trident* Xamar-Pla-Gaziell). El tema del míting era clar: el líder republicà havia de presentar el "gir polític" del partit cap a posicions conservadores davant de masses proletàries incondicionals acostumades al llenguatge anterior de la "*República re-*

dentora del Pueblo", "*los explotadores de esclavos*", etc. Gaziell retrata la situació amb la ironia professional d'estil britànic d'un gran periodista que encara no sabia que ho era: "Com que no tenia la menor experiència d'aquella mena de democràcia barata, em semblava estrany que amb uns hams tan rudimentaris i sense esquer substancials de cap mena es pogués haver tant de peix". I més endavant "Ellíder radical [...] començava d'iniciar, aquella nit, la llarga i lenta corba de retorn de tot el que havia predicat" (*Tots els camins duen a Roma. Memòries*, vol. II, MOLC, Edicions 62, 1981, p. 224-5).

Deixo a la consideració del lector l'avaluació i els paral·lelismes de l'evolució de la Syriza grega des de les seves retòriques discursives inicials fins a la situació actual en el govern, així com del cas més proper de Podem, situat encara en l'estadi evolutiu més primigeni del pas de moviment social a partit amb vocació de govern.

CRISTINA CALDERER

Quan de moviment no institucional passen a ser partit, els populismes d'esquerres es tornen abstractes i ambigus

cies sense liberalisme polític" (o amb pocs elements polítics liberals). Desconfiança dels mecanismes d'intermediació (representatius). El pluralisme i els procediments constitucionals liberals són vistos sovint com a coartades per al manteniment de la dominació de classe.

- "Participació ciutadana" com a part de la reivindicació d'una nova política ("prendre decisions des de la base", etc.).

- En força casos, confiança en un líder amb vocació carismàtica i que té un discurs estructurat però que apel·la més aviat a les emocions.